

rana v onstranskem ali ontološkem svetu, ki je enoten radi enovitosti svojega Stvarnika. Kakor je Bog po našem verovanju vir vsake kulture in izhodišče vseh kulturnih vrednot, tako bi združil tudi sodobni človek v sebi vse kulturne vrednote, čeprav bi mogel storiti to le v malem. Važno pa je, da tako združevalno delo nikdar ne preneha in da se medsebojno bogatenje in poglobljanje med občeskulturnimi in religioznimi vrednotami vrši v religioznem človeku vse dotlej, ko bo hipoma zagledal v Bogu vso in popolno združitev vseh kulturnih vrednot, ki so združene v religiozni vrednoti — popolnosti, absolutnosti in nujnosti.

F. S. FINŽGAR

»SIBIRIJA«

Odlomek

Ime ustvari ljudska duša. To ime je vselej pravo. Vselej zadene bistvo. Zato so zdeli naselbini izgnancev na široki ravnini, kamor jih je zrinilo mesto, ime Sibirija.

Pod razcefrano ponjavo, v senci kostanja je nočevala družinica: On, ona in dete.

»Torej si dobil kotiček?« Žena Micka je stiskala lačnega otroka k suhim prsim.

»Kotiček? Le nikar mi tako sladko ne govori. Kotiček, kotiček! Luknjo, za psa komaj, ne za ljudi.«

»Vsaj pod streho bomo.«

»Pod streho, skozi katero se zvezde vidijo.«

»Boš že kako zamašil.«

Otrok je zavekal. Žena ga je pričela ujčkati in tešiti. Od nekod se je slišalo petje ponočnjakov. Listje v kostanju je zašumelo. Ponjava je prhutala. Mož je vzel suknjič in ga ogrnil ženi čez pleča.

»Pa bo zeblo tebe.«

Mož ni odgovoril.

Sklonil se je, pobral trščico, jo zažgal in vtaknil v gašperček, kamor je naložil zadnja polenca.

»Ne bi bilo treba,« mu je skušala braniti, ker se ji je zdelo škoda.

»Bova laže vozila,« se je on grenko nasmehnil. Nato se je stisnil kar na tla, ona je pa legla z otrokom na prsih po pogradu.

Siva megla se je ocejala po drevju, ko sta premaknila samotezni izposojeni voziček in odpeljala svojo bedno brkljarijo izpod kostanja. On se je vpregel v ojnice, ona je tiščala in pazila na dete, ki je ležalo vrh cunj na vozičku. Čeprav sta bila zgodnja, so se Sibirci že vendar

budili. Ob skupnem vodnjaku so se umivali dedci, ki so se odpravljali delat k uravnavi reke.

»Da bi le kaj potrajala ta barjanska sirotka!« je pohvalil meglo plečat fant brez srajce, ožgan kot pečena ilovica.

»Od zlodja pripeka v tistem dreku, če ga mečkamo na soncu.«

Z razprtimi prsti je sunil skozi čopaste lase in jih počesal.

»Oho, novi državljani prihajajo!« je pokazal suhljač proti vozičku, ki se je tresel po kolesnicah. Vsi so se ozrli. On — Primož mu je bilo ime — je vlekel in gledal v tla. Ko je privlekel vstric vodnjaka, ga je nagovoril nekdo iz gruče:

»Dobro jutro, blagorodje! Zgodaj ste vstali.«

Primož je majčkeno dvignil glavo in zinil, da bi odzdravil. Pa ni. Čutil je posmeh v pozdravu in zapekel ga je.

»Bog daj dobro jutro, možje!« je opravila ona namesto moža.

»Ali imaš mutastega dedca?« jo je štrknil suhljač, ki se je drgnil s pisano capo po kosmatih prsih.

»Ni,« je plaho razlagala ona.

Primož se je jezen ozrl po ljudeh, potegnil hitreje in prešel gručo.

»Ta se je zmotil,« so gledali za njim in ga tehtali.

»Za Sibirijo ni.«

»Komaj za mežnarja pri Sv. Lenartu.«

»Naj bi bil še naprejagal pod plahto.«

»Šole mu bo treba, šole.«

»Nima talenta! Saj si ga videl, mušca!«

»Kako ti bo živel, če ne zna zasukati jezika.«

»Zares. So rekli, da človek živi od kruha. Nekdaj morda. Danes živiš samo od gobca.«

Voziček je krenil pred barako in obstal. Sibirci so se razšli po kočah. Iz barake je stopila ženska z otrokom v naročju. Za njo je prišlo še petero otrok v umazanih in raztrganih srajčkah. Najmanjši, Branko, zapečen v telo in lice kot divji kostanj, je vrtal s prstom v luknjo srajce na debelem trebuščku. Ogledal si je nove ljudi, opazil vrh cunj otročička in ročno splezal k njemu.

»Ali je punčka?« je vprašal in pogledal Micko.

»Fantek je, Primožek!« mu je razložila mati.

»Ejduš, čudno ime. — Mama, pa si mi obljubila punčko. Ne maram poba.«

»Saj ta ni naš. Tehle je, ki bodo pri nas.«

Deček se je skobacal z vozička, šel do jarka in dvignil srajčko. Potoma je godrnjal: Primožek — možek — možek — kaj mi mar. Saj ni naš.

»Kje je kvartir, boste pokazali?« je želela Micka.

Ženska — Neža Ritonja se je pisala — je pokazala na lestvo, ki je slonela ob luknji nad stropom barake. Micka je prijela za lestvo in jo poskusila, če dobro stoji.

»Nič se ne bojte! Rebrnice so kar trdne, šprikle pa nove. On jih je narabotal v Logu.« Micka je zlezla po lestvi, se na vrhu ustavila in gledala v mračno podstrešje. Neža jo je opazovala.

»No, nič ne glejte tako kisló. Salon ni, za čez poletje bo pa kar pripravno. Na zimo se kam drugam pritisnete.«

Primož je oživel in zarežal na ženo: »Ne zijaj; dol pojdi, da si uredimo kvartir.«

Žena je molče zlezla na tla, dvignila spečega Primožka z voza in ga hotela položiti na travo.

»Na našo posteljo ga denite,« je ponudila Neža.

»Če ne bo potlej naš,« je prikoracal Branko in se upiral.

»Tiho, smrkelj!« mu je zagrozila mati in odnesla otroka v barako.

Ko so se vgnezdili v novem kvartirju, je Primož rekel ženi, naj leže.

»In ti?« ga je vprašala, ko se je vsa slabotna in trudna zgrudila na ležišče.

»Za delom pojdem in jesti poiščem.«

Žena ga je hvaležno pogledala in zaprla težke trepalnice.

Primož je pobrskal med cunjami, otipal zavitek, ga razmotal in vzel skrivaj iz njega uro. Birmansko uro, ki jo je do zadnjega skrival in tiščal, da ni šla v zastavljalnico. Nato je tiho splezal iz brloga in se napotil v mesto.

»Kam? Najprej do reke. Morda bom kaj dobil.«

Čakal je in čakal, da je prišel do polirja.

»Ni nič, ni nič!« je zamahnil polir z roko in hitro izginil.

Nato je obhodil vse kraje, kjerkoli so zidali, kopali ali delali cesto. Povsod čakanje, povsod ista pesem: Ni nič, ni nič! Nazadnje je šel v pisarno podjetja. Stal je za durmi kot na trnju in čakal. Mladi gospodje so se živahno razgovarjali. Dolgo ga ni utegnil nihče pogledati. Slednjič stopi predenj tanek gizdalin in zareži: »Kaj bi radi!?!«

»Dela, gospod.«

»Sedaj ga ni.«

»Gospod, za vsako ceno vam grem delat. Lejte, ženo imam in majhnega otročiča.«

»Otroka? Le čemu vam je tega treba?«

V Primožu je zavrelo. Kri mu je bušila v glavo. Ustnice so mu trepetale.

»Sedaj se misli še cmeriti.«

»Ne, ne jokam,« je jecljal Primož.

»Kakor sem rekel: čemu vam je treba otrok? Ven!«

Primož je še obstal za hip. Nato je srepo pogledal gospodka in kar bruhrnilo je iz njega: »Čemu nam otroci? Če ne za drugo, vsaj za to, da vam bodo razbili vaše umazane čeljusti. Fej!«

Zadrleščil je vrata, da so zašklepetale šipe v oknih, in se opotekel na cesto. Svet se mu je zibal pod nogami, kolovratil je brez cilja, v prsih ga je žgalo, škripal je z zobmi in kar vleklo ga je, da bi planil

v kogarkoli in ga davil. Ubit in top od gneva in obupa je obstal pred zastavljalnico. Spomnil se je birmanske ure. Varno jo je potegnil iz žepa, jo nastavil na uho in prisluškoval tiktakanje. Kakor na dan birme, ko jo je imel ponoči pod blazino in se je neprestano zbujal, jo poslušal in gledal nanjo. Spoštljivo jo je pobožal po šipici, po pokrovčku — za slovo. Dobil je nanjo pet kovačev. —

Ženi je prinesel sladkorja, kave, kruha in moke. Celo lojene zabele ni pozabil. Zvečer so imeli veliko gostijo; celo Primožek je dobil mosljo, napolnjeno s požvečenim kruhom in sladkorjem.

Tedni so tekli. Žena je silila Primoža v mesto. Primož se ni več ganil. Ženi ni rekel ne bev ne mev. Pod leskovim grmom je poležaval, bulžil kvišku, tešil otroka, kakor je vedel in znal — in molčal.

»Tako čuden je naš,« je tožila Primoževa Ritonji. »Kar zmešan se mi zdi.«

»Nič se ne boj! Sibirija je prečudna dežela. Saj se vsakemu spočetka nekam meša. Nazadnje se vsega hudega navadiš. Ne veš, kakšna sem bila jaz? Le premisli: on je imel delo, kvartir smo imeli tak, da je bila zofa v njem. Rečem ti: zares imenitno. Pa so mi pognali moža na cesto in je šlo vse — kos za kosom: zofa, ura, uhani, rjuhe, še zakonski prstani — in ko smo bili goli, smo prijadrali semkaj. In smo tlele. Ali verjameš, da so mi prišle solze, ko sem se prvič zlagala. Sedaj lažem, jokam, kakor bi stare cape paral — in živimo. Tako boš tudi ti. Le mene se drži. Če nam ti siti vampeži nočejo prikomandirati dela, naj nas rede.«

»Če nas bodo. Naš pravi, da ne. Da nalašč nočejo.«

»Kogâ? Morajo. Moj pravi — pa ne smeš tega cijaziti drugim babam — da bodo vsi bingljali, če kmalu ne uredi.«

Primoževa je ob tolikem pogumu vsa zmedena odšla k možu. Preskočila je jarek in zavila po stezi proti grmu, kjer je Primož poležkaval.

»O, danes mu jih napovem,« je razmišljala. »Le zakaj bi ne imel poguma? Presneto, Ritonjka je tica. Vsi moramo biti taki. Moj pa obupuje in obupuje, da ga ni več prenašati. Res, napovem mu jih in jutri pojde za delom — ali za kruhom. — Od hiše do hiše. ‚Morajo dati,‘ je rekla Ritonjka. Kar sama tudi ne bom brusila petá dan na dan.«

Žena se je bližala grmu. Toda pod grmom je bilo prazno. Primoža nikjer. Vsi naklepi, kako ga bo poučila, so splahneli v nič. Bolečé jo je presunilo. Kar tresti se je začela in klicala: Primož! Primooož! Ni se oglasil.

»Da me le more tako mučiti! O, napovem mu jih, tudi zaradi tega potuhovanja.« In spet je klicala. Donelo je v tihi Log, iz njega ni bilo glasu. Vse grožnje so izhlapele, živela je le ljubezen, ki ji je budila grozo. Stekla je skozi jelševje, obstala, zaklicala, tekla dalje in se ozirala na vse plati.

»Viš ga!« Na glas je vzkliknila, ko ga je zagledala ne daleč pod hrastom, zavitega v strgano ponjavo, ki jim je bila za streho pod kostanjem.

»Spi. Le počakaj,« mu je zopet grozila. »Prav tiho se ti priplazim, te zbudim in potem ti jih napovem!«

Šla je po prstih proti hrastu, večkrat obstala in spet rahlo šumela po travi dalje.

Sedaj je bila pri njem.

»Kako se mi je zamotal! Brenclji so ga klali. Zato menda.«

Pripognila se je, prijela za ponjavo in mu jo potegnila z glave.

»Kristus pomagaj!« je zakričala, da je zaječalo po vsem drevju. Mož je bil blede kot stena. Na obeh zapestjih mu je zevala rana v strjeni krvi.

Žena se je vrgla na mrtvega moža, si okrvavila roke in kolena, planila kvišku in kot blazna drvela k barakam.

Vsi »državljanji« so privreli pod hrast in obstopili truplo. Ženske so jokale; tudi možje so skrili kletev in kvanto. Samo tisti suhljač je mračno ponovil: »Saj sem rekel, da ne bo za med nas. Zato se je poslovil.«

FRAN ELLER

IZ CIKLA KOROŠKIH PESMI

MATI

Zapúščen grob je tvoj
v daljini zemlje tuje ...
nad njim le svod neba domuje
in Bog le nad teboj,
o moja mati!
V slovo, ko šla si mi odtod,
nič drugega ti mogel nisem dati,
le tri prgišča tuje zemlje té.

In krenil proč z gomile sem težké
med vrvež ulični na temno pot,
ves mračen, ves ubožen
in komaj zmožen
le ene svetle sinove solzé. —